

Osvrt na iskapanja u Delovima 1974. godine

Kod sela Delovi, sjeverno od Novigrada Podravskog, prije desetak godina otkriven je arheološki lokalitet, a 1973. godine prikupljena je veća količina keramike nakon dubokog oranja na terenu. Lokalitet se nalazi u nizini, oko 1,5 km zapadno od korita rijeke Komarnice. Na neznatno povišenom terenu jugoistočno od »hangara«, velikom oko 300 x 200 m, pronađen je najveći dio nalaza. Prve nalaze objavila je Sonja KOLAR, tadašnji arheolog Muzeja grada Koprivnice, 1973¹ godine, a kratki predizvještaj o pokusnom iskapanju 1974. godine². Kraći osvrt na lokalitet i iskapanje objavljen je i 1976. godine³. S. Kolar materijal i planove s iskapanja nije detaljnije objavila, a smatramo da je to potrebno zbog ukazivanja na neke trenutke koji su važni za datiranje nalaza i lokaliteta. Stoga je i napravljen ovaj kratki osvrt na zanimljivije rezultate iskapanja 1974. godine, koji je olakšan i time što su sva dokumentacija i gotovo sav materijal vrlo uredno složeni i sačuvani, a nalaze se u Muzeju grada Koprivnice⁴.

Analizirajući površinski materijal prikupljen na lokalitetu Delovi-Poljane⁵, S. Kolar je uočila da je naselje postojalo od ranoga brončanog doba (možda i eneolita) do latena. Najviše površinskih nalaza pripada kasnome brončanom dobu, a mnogo manji dio nalaza latenskoj keramici⁶. Godine 1974. postavljene su dvije sonde na oranici jugoistočno od »hangara«. Sonda I (vel. 10 x 5 m) postavljena je blizu sredine terena, a sonda II (vel. 5 x 4 m) oko 60 m sjeveroistočno od sonde I. U obje sonde ocrtavao se »latenski kulturni horizont s plitkim jamama i kućnim »ljepom«⁷. U sondi I (Sl. 2) ocrtavao se kulturni sloj od 40 do 90 cm dubine. Na 70 cm ocrtavale su se tri jame i pod kuće. Pod je bio debljine oko 10 cm, a jama na istočnom kraju (jama 1) 50 cm. U jamama se nalazila gruba keramika rađena rukom. Ispod kulturnog sloja je žuta zemlja, pijesak i šljunak u dubini od oko 2 m⁷.

Sonda II (Sl. 3) ima istu stratigrafiju kao i sonda I, a u kutu se nalazi 30 cm duboka jama (jama 4), promjera oko 150 cm. U toj jami nađena je veća količina fine grafitirane keramike rađene na kolu, a čest je i češljasti ukras. Objе sonde datirane su u 1. stoljeću prije naše ere i pred kraj 1. st.p.n.e., a konstatirano je samo postojanje kasnolatskog stambenog horizonta, s tim što je sonda I dala grubu upotrebnu keramiku rađenu uglavnom bez kola, a sonda II uglavnom finiju keramiku rađenu na kolu⁸.

KRATKA ANALIZA MATERIJALA S ISKAPANJA

Prije svega potrebno je još jednom osvrnuti se na sondu I. U njoj su konstatirani ostaci jama 1—3, te nabijena podnica kuće (kuća 1). Kuća 1 dala je na dubini 50—70 cm jedine ulomke s urezanim ornamentima (T.1/sl. 1 i 2: čini se da se radi o istoj posudi). Ulomci su sivo-smeđe boje, a u fakturi imaju primjese pijeska i vrlo usitnjenoga kamena. Jedan je ornamentiran s dvije horizontalne linije ispod (kraćega ili većega) vrata, te visećim i sjedećim trokutima od po dvije linije, koji se dodiruju. Trokuti svojim položajem tvore između sebe rombični prazni prostor (T.1/sl. 2). Slično ornamentirani primjerak nalazimo u starijoj linearno-trakastoj keramici Slovačke, na lokalitetu Sikenica⁹, a sličan oblik (?) i ornament na lokalitetu Nitra, u 3. fazi mlađe linearno-trakaste keramike¹⁰. Možda bi se ovome vremenskom horizontu mogao pripisati i rubni ulomak kuglaste zdjele (T.1/sl. 3), također s poda kuće 1, te ulomci s barbotinom iz jame 1. Međutim, pripisivanje ovih ulomaka sasvim pouzdano neolitu vrlo je problematično. Premda u nama dostupnoj literaturi nemamo posve identične analogije, moguće je slične trokute, omeđene horizontalnim linijama ili bez takvih linija, pronaći i u materijalu starijeg željeznog doba¹¹. Stoga do daljnjega ostavljamo ovo pitanje otvorenim. Na podu kuće 1 nađena je i češljasta latenska keramika, te sam sklon pripisati gradnju nadzemne kuće tome vremenu. Prilikom gradnje podnice vjerojatno su poremećeni stariji slojevi.

U sondi I najviše materijala dale su jame 1 i 3, dok je na podu kuće 1 i u jami 2 bilo vrlo malo materijala. JAMA 1 (T.1/sl. 4—7) ima barbotinirane ulomke lonca crveno-smeđe boje. Ostali ulomci su crne, crvene i sive boje. Crveni ulomci češće imaju crnu jezgru u presjeku. Sve posude ima primjese pijeska i usitnjenoga kamena. Jedan ulomak lonca ima tanki horizontalni barbotin na ramenu izvana, dok iznutra ima horizontalni žlijeb. Postoje i bradavičasta ispupčenja na posudi, te plastične trake. Obodi posuda su češće izvijeni i imaju blago facetirani unutarnji dio, koji se osjeti dodiranjem (T.1/sl. 4—5). Karakteristično je da u ovoj jami nema niti jednoga pouzdano latenskog elementa. Niti jedan primjerak nema tragove izrade na brzrotirajućem kolu. Neki ulomci pripadaju izrazito finoj (T.1/sl. 4), a drugi prijelaznoj keramici (T.1/sl. 5—7). Posude s izvijenim obo-

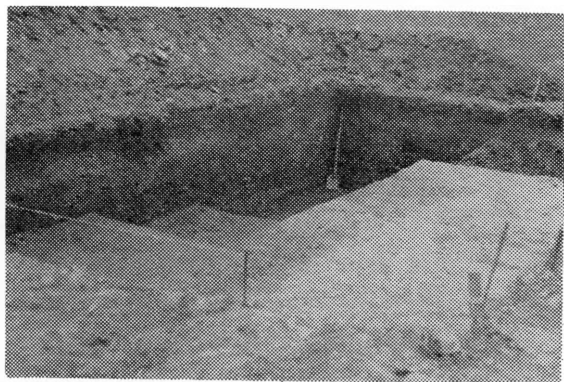
dima je, primjerice, jedna od karakteristika starijega željeznog doba (Ha C—D).¹²

JAMA 2 (T.1/sl. 8—9) sadržavala je svega nekoliko primjeraka posuda. U fakturi se, također, kao primjese nalaze pijesak i usitnjeni kamen. Boja posuda je sivo-smeđa. Ističu se ulomak posude s drškom odmah ispod oboda (T.1/sl. 9), te situlasti lonac, vrlo nebržižljive izrade (T.1/sl. 8). Lonac ima analogije na više mjesta: tumul 75 na lokalitetu Sopron-Várhely, datiran na prijelaz Ha B—C; Križna gora pri Ložu (grobovi 1, 13, 36, 47 itd.), tj. njezina faza I b, odnosno vrijeme Ha C (8. stoljeće p.n.e.); Kaptol kod Slavonske Požege (tumul V—VI), datiran u Ha D—1 i D—2¹³. Analogije lončićima s dvije drške ispod oboda (T.1/sl. 9) također nalazimo u materijalu starijega željeznog doba¹⁴.

JAMA 3 (T.2/sl. 1—6) imala je dosta ulomaka crvenoga kućnog maza. Posude je također sive, crvenkaste, smeđe i u većemu broju crne boje. Dio lonaca i vrčića ima izvijene obode (T.2/sl. 1 i 2). Fina keramika je uglačana, a u fakturi ima nešto primjese pijeska. Postoje ulomci zdjela s kratkim gornjim dijelom i zaravnjenim obodom, dublje zdjele slične kupama (T.2/sl. 4, 6), kupe sa ravnim zadebljanim obodom (T.2/sl. 3), bikonične zdjele, lonci s cilindričnim vratom i oštro odvojenim trbuhom, te polukružnim udubljenjem na trbuhu (T.2/sl. 5). Polukuglaste zdjele (T.2/sl. 4 i 6) imaju analogije u kasnobrončanodobnom i stariježeljeznodobnom materijalu na više mjesta: Pivnica B; Pobrežje; Vašica, itd.¹⁵ Lonac sa cilindričnim vratom (T.2/sl. 5) ima, također, analogije na više mjesta: Beška-Kalakača, Vašica, Križna gora, itd.¹⁶ dakle, u materijalu starijega željeznog doba. Svega jedan ulomak iz ove jame je siv i ima tragove lončarskog kola s unutarnje strane, te će pripadati latenskom horizontu.

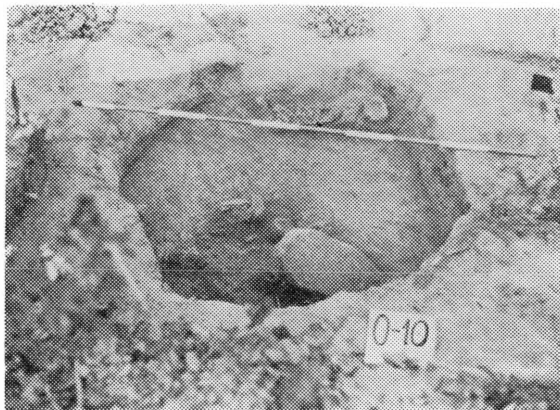
JAMA 4 (T.2/sl. 7—9) nalazi se u sondi II. Sadrži bitno drugačiju keramiku od ostalih jama. Prije svega, ova je keramika rađena gotovo isključivo na kolu i tragovi kola su uočljivi s unutarnje strane. Boja posuda je siva, smeđa i crna. Prisutno je i grafitiranje. Brojni su vertikalni češljasti ukrasi, koji su ponekad žljebljeni tupim predmetom. Obodi bikoničnih zdjela su zadebljani (T.2/sl. 7 i 9) ili sasvim »preklopljeni« na vanjsku stranu (T.2/sl. 8). Nesignirana keramika, navodno iz ove jame, ukazuje i na materijal starijih razdoblja, no to nije sasvim pouzdano jer je nesignirani materijal djelomice izmiješan. Osnovne karakteristike materijala iz ove jame ukazuju na kasni latenski, kako je to S. Kolar već ukazala¹⁷.

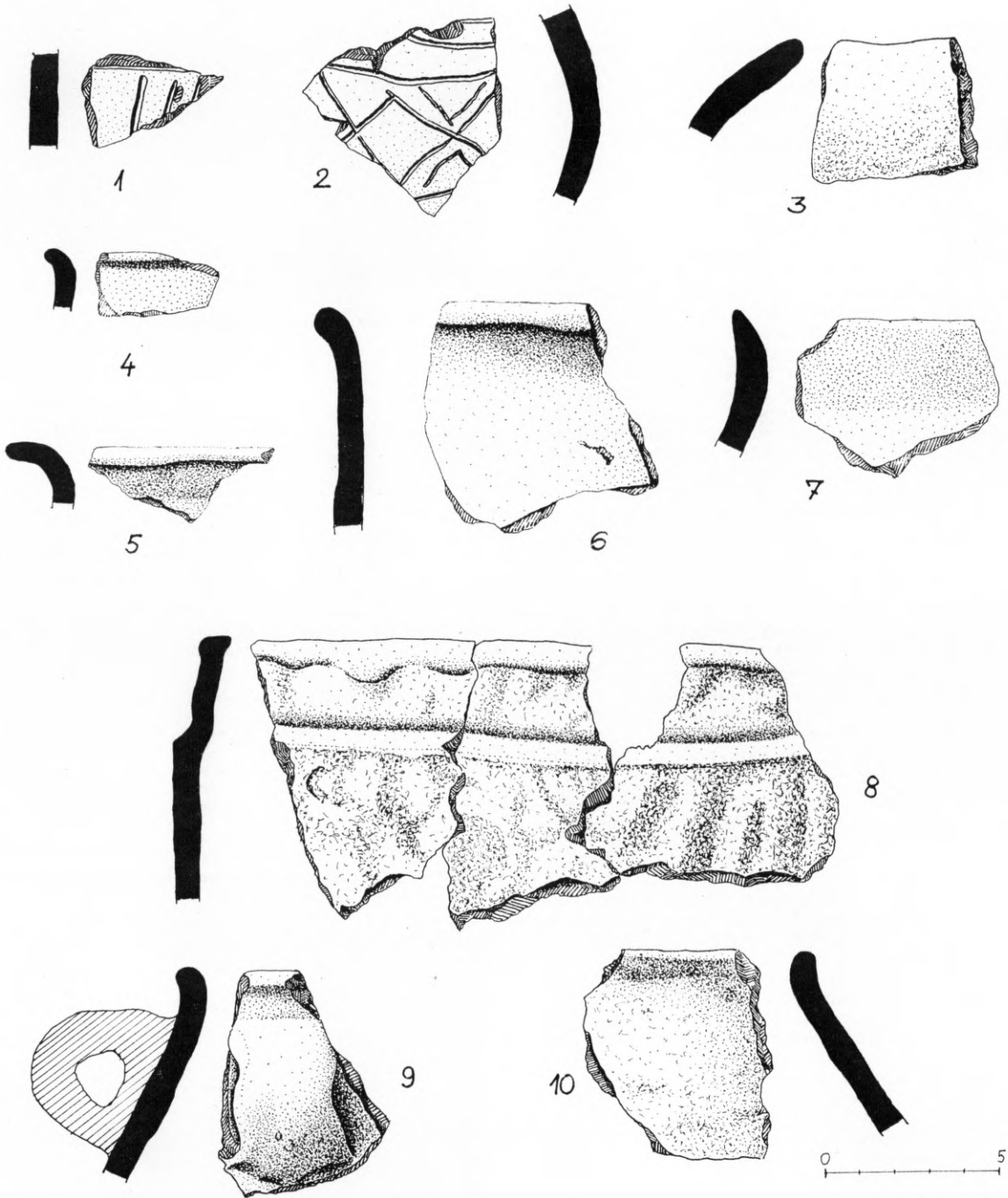
Materijal koji je pronađen izvan objekta (u sloju iznad objekata ili na istim dubinama), također je donekle karakterističan. U sondi I, između ostalog, pronađeni su: lonac oker boje sa slabom facetiranim obodom; crni i sivi vrčići i lončići s drškama malo ispod oboda; lonci s tankim barbotinom i trokutasto-gredastom aplikacijom između vrata i trbuha; zdjela s pseudo-drškicom ispod prijeloma bikoničnog trbuha i facetiranjem u unutarnjem gornjem izvijenom dijelu oboda i vrata; crvene široke tune-

Sl. 1. Sonda I., Delovi-Poljane, 1974.

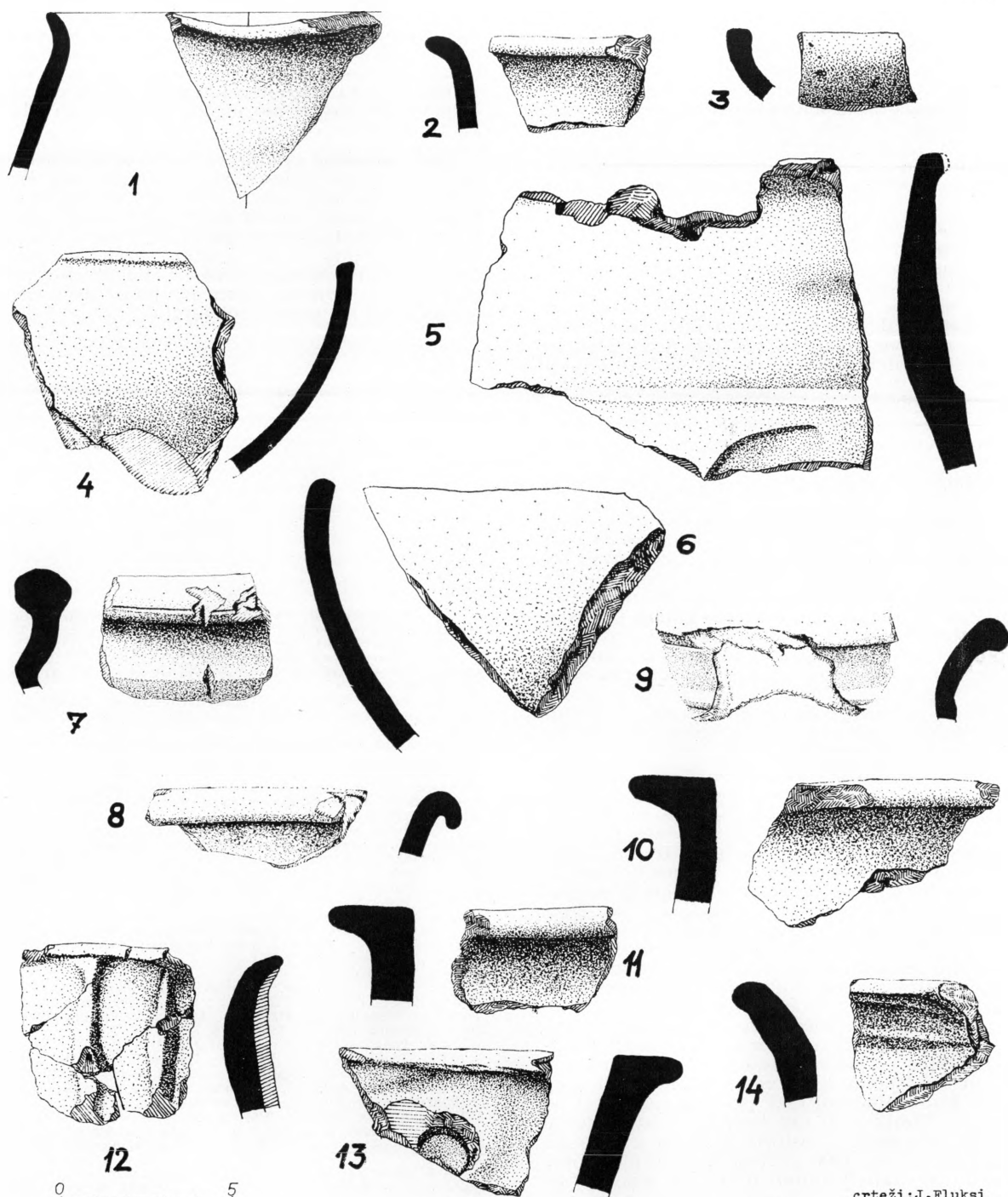
Sl. 2. Ognjište 10 sa žrvnjem, kostima ovce i lisice, Rudina I.

crteži: J. Fluksi

DELOVI-POLJANE 1974. 1-3:kuća 1; 4-7:jama 1; 8-9:jama 2; 10:površinski sloj

DELOVI-POLJANE 1974. 1-6:jama 3; 7-9:jama 4(sonda II);
10-12: sonda I; 13-14: sonda II

laste drške; lonci crne i oker boje, sa debelim stijenkama i širokim zaravnjenim obodom (T.2/sl. 10 i 11); lončići s okomitim plastičnim rebrima ispod oboda (T.2/sl. 12); svega jedan ulomak grafitiranoga lonca. Lonci debelih stijenki i ravnih oboda imaju analogije u materijalu kasnoga brončanog i starijega željeznog doba: Brodski Stupnik, Šmihel, Vašica, itd.¹⁸ Okomita plastična rebra (T.2/sl. 12), koja se nalaze na gornjem dijelu posude, imaju analogije u Visu kod Dervente, u sloju kasnoga brončanog doba.¹⁹

Iz sonde II pouzdano su lonac sa zaravnjenim obodom i debelim stijenkama (T.2/sl. 13) i crno-smeđi lonac s facetiranim obodom (T.2/sl. 14). Dio materijala nije signiran, te ga ne možemo pouzdano pripisati sondi I ili II, ali je vjerojatnije da latenski materijal pripada, bar većim dijelom, sondi II. Facetiranje unutarnjega dijela posude javlja se već početkom kasnoga brončanog doba, ali je često i u starijemu željeznom dobu.²⁰

ZAKLJUČCI

Kratkom analizom materijala s iskapanja S. Kolar u Delovima 1974. godine, donekle je revidirano dosadašnje datiranje nalaza. Naime, ranije je sav materijal s iskapanja pripisivan kasnolatenskom sloju, premda je površinski materijal datiran od ranoga brončanog doba (možda i eneolita) sve do latena (v. naprijed). U sondi I je samo vrlo mali dio nalaza latenski, a pretežno se nalazio na podu kuće I i oko nje. Jama 4 je latenska, ali se čini da je ukopana kroz starije slojeve. U obje sonde se izvan objekata nalazio materijal koji se, uglavnom, može pripisati kasnom brončanom i starijem željeznom dobu, a samo izuzetno latenu, dok je dio materijala najvjerojatnije stariji.

Na lokalitetu je ranije pronađeno jedno dljeto i kamena sjekira s rupom²¹, što također ukazuje na ranije naseljavanje. Uz ta dva nalaza mogli bi prvim razdobljima naseljavanja pripadati i ulomci s barbotinom, te oni s urezanim ornamentima. Ukoliko se kasnije pokaže točnim da je ovaj lokalitet naseljen u neolitu (mlađemu kamenom dobu, u vrijeme oko 2900. godine p.n.e.), tada će i ovi ulomci zaista pripadati linearno-trakastoj keramici. Zasad ne možemo biti sasvim sigurni u to, pošto se slično ornamentirana keramika nalazi i na lokalitetima starijega željeznog doba. Također ne možemo biti sigurni je li bilo naseljavanja u eneolitu (bakreno doba) ili u ranome brončanom dobu. Kako danas izgleda lokalitet je ponovno naseljen u kasnome brončanom dobu, ali ne znamo u kojoj njegovoj fazi. Od toga razdoblja do dolaska Rimljana u ove krajeve, postoji kontinuitet na ovome prostoru, premda možda ne potpuni, od oko 1000 godina. Naselje na ovome mjestu prestaje postojati u vrijeme kasnoga latena. Što se tiče etničkoga determiniranja stanovnika ovoga naselja, možemo ponoviti danas prihvaćene neke opće postavke: u kasnome brončanom dobu to su vjerojatno Panoni²², ka-

snije, u starijemu željeznom dobu Panoni i Iliri²³, a u mlađemu željeznom dobu (latenu) dolaze Kelti, premda možemo vjerovati da nije nestalo ni starijega stanovništva²⁴. Srednjovjekovno slavensko naselje u blizini (Keljače) postojalo je u razvijenome i kasnom srednjem vijeku. Jedan njegov dio možda je zahvaćao i lokalitet Poljane.²⁵

Zbog dubokog oranja, te višestrukog naseljavanja na istome mjestu, ovaj lokalitet ima djelomice izmiješane nalaze i slojeve. Budućim iskapanjima Muzej grada Koprivnice će na tome terenu pokušati pronaći manje oštećene slojeve, koji će, nadamo se, dati i mnogo realniju i precizniju sliku o materijalnoj i duhovnoj kulturi stanovništva koje se tokom stoljeća i tisućljeća smjenjivalo na ovome lokalitetu.

Bilješke:

¹ S. Kolar-Sušanj., Delovi kod Novigrada Podravskeg prehistorijsko višeslojno naselje, Arheološki pregled 15, Beograd 1973. (1974.), str. 172—173, T. XCI—XCIII.

² S. Kolar-Sušanj., Delovi, Novigrad Podravskeg kasnolatensko naselje, Arheološki pregled 16, Beograd 1974. (1975.), str. 58—60.

³ S. Kolar, Arheološki lokaliteti u općini Koprivnica, Podravskeg zbornik 76, Koprivnica 1976, str. 106, Sl. 3/br. 6—10.

⁴ S. Kolar taj materijal ne misli više obrađivati i ovaj tekst napisan je uz njezinu suglasnost. Materijal koji je djelomice izmiješan u kutijama, isprva je bio sasvim uredno složen, ali je, nakon odlaska arheologa iz Muzeja, izmiješan prilikom preseljavanja. Srećom, radi se o manjemu dijelu materijala.

⁵ U blizini se nalazi i lokalitet Keljače, gdje se nalazi pretežno kasnosrednjovjekovni materijal. Premda se nešto srednjovjekovnoga materijala nalazi i na lokalitetu Poljane, bit će zgodnije da različitim nazivima i vremenski i kulturno razlučimo ova dva susjedna područja.

⁶ S. Kolar-Sušanj., AP 15, str. 173.

⁷ S. Kolar-Sušanj., AP 16, str. 59.

⁸ AP 16, str. 60; Podravskeg zbornik 76, str. 106.

⁹ Slovensko u mlađej dobe kamennej, Pravek Slovenstva II, Bratislava 1970, T.V/4.

¹⁰ o.c.T.XII/6.

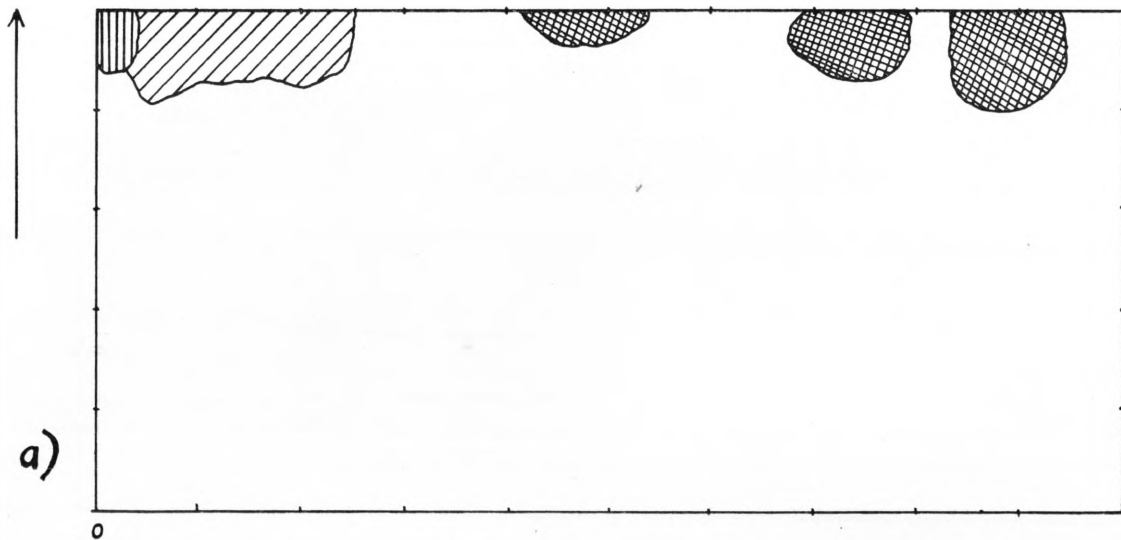
¹¹ S. Pahič, Pobrežje, Katalogi in monografije 6, Ljubljana 1972, T.17/1 i 2, T.32/6 itd.; G. Spitzer, Ein hallstattzeitlicher Tumulus von Dragatos, Arheološki vestnik XXIV-1973, Ljubljana 1975, T.5/13, T.16/6.

¹² S. Pahič, o.c.T.1/9, 7, 15; T.3/2, 3, 8, 9; itd.

¹³ E. Patek, Sopron, Várhely, Burgstall . . . , Mitt. des Arch. Inst. der Ung. Akad. der Wiss. 5, Budapest 1974/75, str. 204—205, T. 62/sl. 2; M. Urleb, Križna gora pri Ložu-halštatska nekropola, Katalogi in monografije 11, Ljubljana 1974, T.1 T.3/20, T.8/7, T.10/6, str. 84; V. Vejvoda-I. Mirmik, Halštatski kneževski grobovi iz Kaptola kod Slavonske Požege, Arheološki vestnik XXIV—1973, Ljubljana 1975, T.5/9, str. 597.

¹⁴ P. Medović, Naselja starijeg gvozdenog doba u jugoslovenskom Podunavlju, Diss. et Mon. XXII, Beograd 1978, T.121/1—10 (Beška-Kalakača).

¹⁵ B. Cović, Uvod u stratigrafiju i hronologiju praištorskih gradina u Bosni, Glasnik Zemaljskog muzeja-arheologija, n.s.XX, Sarajevo 1965, T.III/13; Pahič, o.c.T.13/12, T.16/8 itd.; Medović, o.c.T.125/23 i 24.

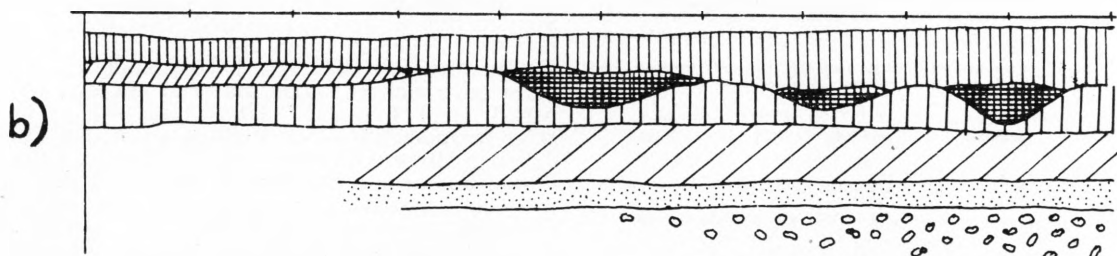

a)

0

 tamno-sivi naboj s mnogo tragova čadji i maza
  žuta glina s mazom i vrlo malo čadji
  jame s ugljenom i uloncima keramike

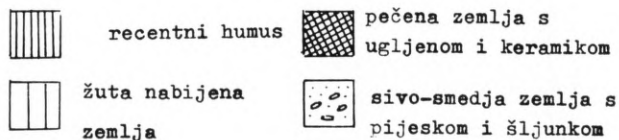
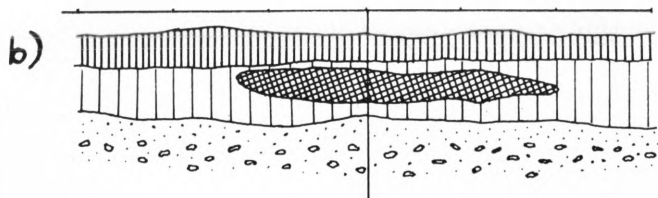
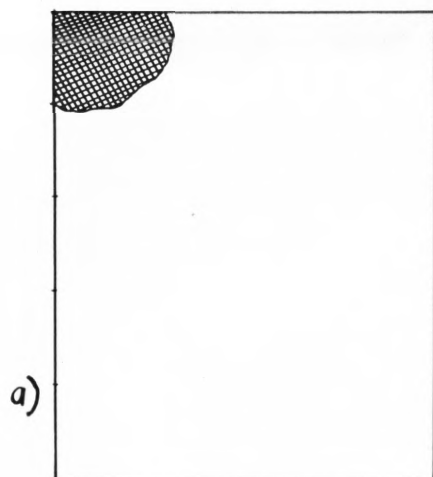
crteži: J.Fluksi

b)

 recentni humus
  mnogo ugljena s uloncima keramike
  žuta sipka zemlja s tamno-smedjim mrljama
 ugljen s mazom
  žuta nabijena zemlja
  pijesak
  šljunak

SL. 2. DELOVI-POLJANE 1974:HORIZONTALNI (a) I VERTIKALNI (b) PLAN SONDE I

crteži: J. Fluksi

SL.3.DELOVI-POLJANE 1974:horizontalni (a) i vertikalni (b) plan sonde II

¹⁶ Medović, o.c.T.118/1, T.123/27; Urleb, o.c.T.12/10
¹⁷ J. Todorović, Kelti u jugoistočnoj Evropi, Diss. VII, Beograd 1968, str. 45—47; N. Majnarić-Pandžić, Keltско-latenska kultura u Slavoniji i Srijemu, Acta Musei Cibalensis, Vinkovci 1970, str. 74—75; S. Kolar, Podravski zbornik 76, str. 106

¹⁸ Ks. Vinski-Gasparini, Kultura polja sa žarama u sjevernoj Hrvatskoj, Monografije sv. 1, Zadar 1973, T.17/10, str. 178; M. Guštin, Kronologija notranjske skupine, Arheološki vestnik XXIV—1973, Ljubljana 1975, T.7/6, str. 487; Medović, o.c.T.133/4

¹⁹ Z. Marić, Vis kod Dervente-naselje kasnog bronzanog doba, Glasnik Zemaljskog muzeja-arheologija n.s.XV—XVI, Sarajevo 1961, T.IV/14

²⁰ Ks. Vinski-Gasparini, o.c.T.23/1 i T.24/3 (nekropola Zagreb-Vrapče); Medović, o.c.T.118/14, 18—22 (Beška-Kalakača)

²¹ S. Kolar-Sušanj, AP 15, str. 173
²² Z. Marić, Donja Dolina, Glasnik Zemaljskog muzeja-arheologija, n.s.XIX, Sarajevo 1964, str. 72

²³ o.c. bilješka 416 (po Z. i Ks. Vinski, Arheološki radovi i rasprave II)

²⁴ N. Majnarić-Pandžić, o.c. str. 77—78

²⁵ S. Kolar-Sušanj, AP 15, str. 173

fläche aufgesammelt wurde, datierte man zwischen früher Bronzezeit und später Latènezeit¹, aber die Ausgrabungsfunde wurden im Ganzen als spätlatènezeitliche bezeichnet.⁸

Dagegen die Analyse des Fundstoffes weist auf die Existenz noch älterer Funde in beiden Sonden hin. Einige Gegenstände von dem Fussboden des Hauses 1 und aus der Grube 1 könnten neolithisch sein (T 1/1-3), aber das ist nicht ganz sicher⁹⁻¹¹. Das Material aus den Gruben 1 (T 1/4-7), 2 (T 1/8-9) und 3 (T 2/1-6) zeigt hauptsächlich die Analogien mit den Funden der älteren Eisenzeit (Ha C—D), bis einige Funde ausserhalb Objekte in Sonden I und II mit der späten Bronzezeit und der älteren Eisenzeit verwandt sind. Nur die Grube 4 (T 2/7-9) und eine kleinerer Teil des Fundstoffes aus der Sonde I und II gehören der Spätlatènezeit zu (1 Jh. v. u. Z. und Anfang des 1 Jhs. u. Z.).

(Uebersetzung: Tihomila Težak)

Zusammenfassung

Rücksicht auf die Ergebnisse der Ausgrabung in Delovi 1974

S. Kolar grub im Jahre 1974 zwei Probesonden auf der Fundstelle Delovi (bei Novigrad Podravski, NW Kroatien) aus. Sonde I hatte die Fläche von 50 m² (Abb. 2) und darin wurden Fussboden eines oberirdischen Hauses (das Haus 1) und drei Gruben festgestellt. Sonde II umfasste die Fläche von 20 m² (Abb. 3). Den Fundstoff, der schon früher auf der Ober-